

УДК: 371. 68: 378

А.М. ГУБИНА, А.П. МАРТИНЮК

**ВИКОРИСТАННЯ АУДІОВІЗУАЛЬНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
У НЕМОВНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

***Резюме.** Навчання іноземній мові студентів технічного вишу з використанням відеоматеріалів – найкращий спосіб презентувати мову природно та занурити майбутніх інженерів у оригінальне мовне середовище. Одночасна трансляція звуку і зображення сприяє розвитку навичок і умінь сприймати на слух та стимулює подальше мовлення студентів. Зважаючи на обмеженість тижневих годин, розглядаємо необхідність поєднання аудиторної та самостійної роботи студентів з відеоматеріалом.*

***Ключові слова:** відеоматеріали, навчальний процес, студенти технічних спеціальностей, іншомовна підготовка, самостійна робота студентів.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Здебільшого у технічному вищому навчальному закладі, коли йшлося про вивчення іноземної мови, основна увага приділялася читанню та розумінню технічних текстів, інструкцій, документації до технічних виробів. Проте, важливість та значимість інженерії в складних умовах сьогодення зростає з кожним днем. Необхідність підготовки висококваліфікованого фахівця, який би відповідав усім сучасним вимогам, змушує шукати інноваційні підходи до вивчення іноземної мови, аби задовольнити запит держави на технічно грамотного та такого, що може вільно спілкуватися іноземною мовою, спеціаліста. В умовах глобалізаційних процесів, комунікація молодих фахівців відбувається не лише з допомогою листування, але, все більшою мірою, безпосередньо з колегами, бізнес партнерами, тобто носіями мови. Вимагаються належні навички не лише Standard English, а й Casual English. Однак, обмеження кількості аудиторних годин на вивчення іноземної мови у технічному ВНЗ та можливості спілкування з носіями мови впродовж іншомовної підготовки є основною проблемою навчання. Таким чином, постає необхідність у використанні сучасних технологій, а саме відеофільмів та відео-сюжетів для занять з іноземної мови, що дозволить глибше зануритись у іншомовне середовище та вдосконалювати навички спілкування іноземною мовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Використання аудіовізуальних засобів навчання іноземної мови не є новим. Ця технологія активно застосовується у вищій і середній школі як за кордоном, особливо у Британії, США, Канаді, Франції, Швеції, Фінляндії, Німеччині, Польщі, так і в різних освітніх установах України. Питання використання аудіовізуальних засобів у навчальному процесі розглядається у психолого-педагогічній літературі, зокрема у роботах М. Аллана, О. Барменкової, Ю. Верисокіна, М. Вулертон, Н. Головіної, Р. Майєра, В. Писаренко, та ін. Дослідники зазначають, що застосування технології навчання з допомогою відеоматеріалів сприяє формуванню та розвитку комунікативної компетентності, підвищенню мотивації вивчення мови та збагачує можливості, які вже є у арсеналі викладача. Однак досі немає єдиного підходу щодо якісного використання даної технології у процесі навчання іноземної мови у немовних вишах за наявності малої кількості аудиторних годин.

Формулювання цілей статті, постановка завдань. Метою статті є показати можливість використання відеоматеріалів іноземною мовою у технічних навчальних закладах як засобу якісної підготовки майбутнього спеціаліста.

Виклад основного матеріалу. Навчання з використанням відеоматеріалів – це найкращий спосіб презентувати іноземну мову у її природних та звичних умовах, оскільки майже усі викладачі іноземної мови в Україні самі не є її носіями. Успішність спроб застосування відеоматеріалів у навчальному процесі базувалася на одному з основних принципів дидактики – принципі наочності, – за яким у процес навчання залучаються усі органи чуттів. Здатність людини переробляти мовленнєву та зорову інформацію, тобто саме слухово-зоровий синтез, стала підґрунтям аудіовізуального методу навчання іноземної мови. Одночасна трансляція звуку і зображення сприяє розвитку навичок і умінь сприймати мову на слух та стимулює подальше мовлення студентів, що відбувається у вираженні власних думок, суджень, доказів. Відео демонстрація має велике значення у процесі навчання іноземної мови, оскільки запам'ятовування інформації відбувається у п'ять разів краще, якщо студенти не лише чують, але й бачать завдяки засобам невербальної наочності. У чистому вигляді використовувати цей метод для навчання студентів технічних спеціальностей на заняттях з іноземної мови не вдається, оскільки на сьогодні на вивчення іноземної мови у немовних вишах виділяється у більшості випадків лише 2 годин на тиждень. Проте частково застосовувати дану технологію для розвитку усного мовлення вважаємо можливим.

Використання відео на занятті з іноземної мови доречно, коли виникає необхідність презентації матеріалу у реальному контексті; практикувати навички аудіювання; представити ситуації для драматизації на занятті; закріпити і тренувати мовний матеріал у різних ситуаціях спілкування; збагатити словниковий запас; стимулювати спілкування або дискусію, навчати іншомовній культурі та виявляти міжкультурні відмінності [5]. Студентам технічних спеціальностей можна пропонувати різні відео, а саме відеофільми спеціально призначені для навчання (відео курси), фрагменти автентичних фільмів та відео, розроблені викладачами чи студентами.

Навчальний відеофільм трактується науковцями як спеціально підготовлений в методичному та режисерському плані аудіовізуальний засіб навчання, призначений для відтворення реальних ситуацій мовленнєвого спілкування і що має велику силу емоційного впливу на слухачів за рахунок синтезу основних видів наочності (зорової, слухової, моторної, образної, екстралінгвістичної) [4, 222].

Автентичний матеріал, який визначається як відеофільм, виготовлений носіями мови для носіїв мови, що являє собою джерело аудіовізуальної інформації, яке є достатньо достовірним у вербальному та невербальному аспектах [2], використовується для більш ефективного результату, оскільки створює максимально наближені умови до реального мовного спілкування іноземною мовою. Відеофільм є доволі результативним для формування комунікативної культури, оскільки відео відтворює мову у живому контексті, в дії, де окрім вербального сегменту присутні міміка та жести («body language»), що важливо для розуміння взаємовідносин представників та реалій країни, мова якої вивчається, і як наслідок забезпечує нас від грубих помилок у стилі спілкування з носіями мови.

Важливим питанням у контексті використання відеофільмів у навчальному процесі є їхній відбір. Низка як вітчизняних, так і закордонних науковців у своїх доробках представили критерії для відбору відеоматеріалів для навчання [3], тобто основні ознаки матеріалу, за якими оцінюється їхня доцільність чи недоцільність використання з певною навчальною метою. Обґрунтовані вітчизняними науковцями (Л. Смелякова, Н. Бичкова, В. Пашук, О. Гузь) критерії містять такі пункти: ступінь морально-етичного впливу на студента; мотиваційна значущість; естетична цінність; соціокультурний потенціал; урахування вокабуляру фільму й лексики студентів; жанрова різноманітність та відповідність тематиці, запропонованій навчальною програмою; автентичність; відповідність гендерним та віковим уподобанням студентів [3]. Для роботи зі студентами технічного напрямку підготовки, на нашу думку, оптимальними є критерії, розроблені П. Аркаріо [7], де пропонується враховувати 1) інтерес глядацької аудиторії; 2) доречність змісту; 3) тривалість демонстрованого відеоматеріалу; 4) незалежність відрізки; 5) наявність/відсутність супровідних опор [7, 177]. Першочерговим є те, щоб відібране відео стимулювало студентів до подальшої активної усної мовленнєвої діяльності.

Зважаючи на вищевказані критерії, проводимо відбір відеоматеріалів для аудиторних занять з іноземної мови та для самостійної роботи студентів. Зазначимо, що для позааудиторної самостійної роботи відео повинно передбачати субтитри як іноземною, так і рідною мовою, якими можуть скористатися студенти різного рівня підготовки. Звучання відеоматеріалу повинно тривати не більше 5-10 хвилин і мати можливість ділитися на смислові відрізки, які можна повторювати кілька разів за період заняття. Самі відрізки теж повинні мати завершений сюжет. Мова героїв повинна бути чіткою та зрозумілою, не надто швидкою та з природними паузами між висловлюваннями. Бажано з обмеженою кількістю жаргонних виразів та вигуків, із зрозумілим акцентом чи діалектом для глядачів, без зайвих сторонніх звуків (на навчальному етапі).

Зауважимо, що не варто обирати комедійні фільми (ролики), оскільки вони містять жарти, що відображають реалії життя тієї країни, культуру та мову якої студенти знають недосконало і багато чого їм є незрозумілим. Якщо йдеться про відеофільми, то слід обирати серед сучасних (фільми, що стосуються recent histories, драматичні фільми про сучасність, сучасні романтичні історії та т.п.), оскільки мова героїв у таких фільмах відповідає вимогам і нормам літературних стандартів. Це стосується і постановочних роликів: з сучасним лексичним наповненням та виконані носіями тієї мови, яка презентується. Таким чином, ми можемо відібрати для роботи на парі постановочні навчальні ролики та фрагменти повнометражних фільмів чи телесеріалів.

В. Писаренко пропонує педагогічний алгоритм аудіовізуальної технології з використанням відеоматеріалів, у якому чітко реалізуються чотири етапи: підготовчий – попереднє усунення мовних та лінгво-краснавчих труднощів, сприйняття – розвиток навичок і умінь сприйняття інформації; контроль розуміння основного змісту; розвиток мовних навичок та умінь усного мовлення [6]. Ці чотири етапи структурної схеми алгоритму вміщують одинадцять блоків. Кожен етап передбачає навчальну мету та завершується блоком контролю. Працюючи з відеоматеріалом на парі, ми притримуємось цього алгоритму та використовуємо запропоновані В. Писаренко комунікативні завдання для першого та третього етапів роботи (перед початком перегляду та після перегляду), якщо відеоматеріал стосується спеціальності студентів.

Студенти технічного напрямку підготовки за своїми психологічними характеристиками більшою мірою є такими, що бажають досягнути успіху і покладаються у будь-якій діяльності лише на себе та надають перевагу самостійній роботі на противагу колективній [1]. Тому, беручи за основу такий «психологічний портрет» студентів технічних спеціальностей на основі рівня їхнього професійного самовизначення та зважаючи на обмеженість аудиторних тижневих годин, розглядаємо позааудиторну самостійну роботу студентів з відеоматеріалом як чи не найважливішою для розвитку навичок аудіювання, читання, письма та мовлення іноземною мовою, що стосується аудіовізуальних засобів навчання.

Для самостійної роботи студенти користуються розробленою для них пам'яткою та при умові покрокового виконання кожного з пунктів досягають хороших результатів: збільшується лексичний запас, покращується вимова та уміння сприймати інформацію на слух, а саме мовлення стає набагато швидшим і впевненішим.

Пам'ятка передбачає кілька обов'язкових кроків роботи:

1 крок. Запропонований викладачем відеоматеріал (тривалістю до 5-10 хвилин), слід прослухати від початку до кінця та спробувати зрозуміти, про що йдеться (можна використовувати субтитри рідною мовою). Далі відібрати лише перший завершений сюжет (фрагмент) тривалістю 1-3 хвилини (або викладач пропонує перший, сюжетно завершений фрагмент) та подивитися його відеозапис з субтитрами іноземною мовою. Виписати усі невідомі слова та вирази. Попрацювати зі словниками, довідниками, щоб розібратися з незнайомою лексикою. Далі знову переглянути кілька разів цей же фрагмент (субтитри іноземною), роблячи паузи у кінці фрагменту кожного разу, щоб повторити значення виписаних слів та виразів. Обов'язково звертати увагу на розуміння граматичних структур. Можливо, для досягнення бажаного успіху, необхідно буде

повторювати прослуховування кілька разів та головне на даному етапі – вивчити невідому лексику.

2 крок. Наступного дня опрацьовується той самий перший фрагмент. Починаємо з перегляду без будь-яких субтитрів та намагаємося зрозуміти відеофрагмент знову. Тепер слід звертати увагу на темп мови акторів, вимову, ритм, наголоси, жести, міміку. Варто прослухати 5-10 разів і, можливо, це займе не надто багато часу, але й цього достатньо для роботи на даному етапі.

3 крок. Після того, як слухачеві у фрагменті все зрозуміло, слід сфокусуватися на вимові, що й стане завданням третього дня роботи з фрагментом. Слід прослухати речення, зупинити запис, повторити це речення, імітуючи мову актора. Так пропрацювати з усіма реченнями фрагменту. Важливо копіювати емоції, міміку, жести актора, а не промовляти усе монотонним голосом. Як показує практика, щоб досягнути відмінного результату, необхідно зробити 6-10 повторів.

4 крок. Впродовж четвертого дня роботи з фрагментом необхідно застосувати так звану «тіньову техніку» (shadowing technique), тобто слід намагатися промовляти текст синхронно з актором без примусових пауз та зупинок відеозапису. Можна увімкнути субтитри іноземною мовою та читати репліки, щоб не відставати від темпу мовлення героя відео.

5 крок – це так званий «Mastering English Period», коли головна увага у цей день приділяється аудіюванню та мовленню. Не використовуємо ніяких субтитрів. Фрагмент озвучується синхронно (shadowing technique) з акторами та при цьому копіюються жести, міміка, вимова, акцент.

6 крок – це завершальний етап роботи з першим фрагментом. Знову використовується «shadowing technique», але своє мовлення студентів слід записати на диктофон. Після зупинки фрагменту, зупиняємо і диктофон. Прослуховування запису на диктофоні. Далі студент знову лише прослуховує відеофрагмент, звертаючи увагу на вимову, інтонацію, ритм, акцент акторів. Наступним етапом буде порівняння запису свого голосу та мовлення акторів: чи є воно наближеним, або ж, можливо, звучить уже так само. Якщо є якісь відмінності, то слід попрацювати над ними, щоб «злитися» з вимовою актора. І тільки після цього можна розпочати роботу з наступним фрагментом, охоплюючи усі кроки від початку до кінця.

Зрозуміло, це займає досить довгий відрізок часу, але успіх, якого буде досягнуто, спонукатиме студента працювати далі. Опрацювання 2-3 хвилинного фрагменту розраховано на 6 днів самостійної роботи студента. На парі обов'язково слід перевірити досягнення студентів, шляхом проведення конкурсу «Найкраще озвучення фільму». Продемонстрований результат позааудиторної самостійної роботи може бути однаковим у багатьох студентів, однак прикладені зусилля різнитимуться залежно від рівня володіння мовою. Тут кожен має можливість працювати згідно власного розпорядку та темпу. Об'єднання зусиль навчання іноземної мови з використанням аудіовізуальних засобів на аудиторних та позааудиторних заняттях приносить хороші результати, за умови постійного використання цієї технології.

Висновки: Отже, використання аудіовізуальних засобів для опанування студентами технічних спеціальностей іноземної мови в немовних вишах є важливим елементом підготовки висококваліфікованого спеціаліста, орієнтованого на інтенсивний обмін технічною та науковою інформацією, досягненнями в галузі культури, ідеями, робочою силою. Важливість вбачаємо у подальших наукових розвідках щодо інноваційних технологій навчання студентів-нефілологів з метою підвищення мобільності людей у глобальному просторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Губіна А.М. Мотивація досягнення успіху як детермінанта професійного самовизначення студентів технічних спеціальностей: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / А.М. Губіна. – Харків, 2012. – 18 с.
2. Конотоп О.С. Методика навчання майбутніх філологів англійського діалогічного спілкування з використанням відеофонограми. автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання: германські мови» / О.С. Конотоп. – К., 2010. – 20 с.
3. Ніщик Р.О. Принципи та критерії відбору автентичних художніх фільмів і відеофрагментів для навчання майбутніх філологів англійської мови з використанням фразеологічних одиниць / Р.О. Ніщик // Вісник КНЛУ. Серія Педагогіка та психологія. – 2013. – Випуск 22. – С.35-45.
4. Андреасян И.М. Практический курс методики преподавания иностранных языков / И.М. Андреасян. – Минск: Тетра Системс, 2009. – 288 с.
5. Ганжара И.В. Об опыте использования новых образовательных технологий при обучении иностранному языку в видеоклассе [Электронный ресурс] / И.В. Ганжара // Иностранные языки в РГГУ. – Режим доступа: <http://www.rsuh.ru/article.html?id=3614#21>. – Заглавие с экрана.
6. Писаренко В.И. Коммуникативные задания в реализации обучения иностранным языкам на основе аудиовизуальных технологий [Электронный ресурс] / В.И. Писаренко. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/kommunikativnye-zadaniya-v-realizatsii-obucheniya-inostrannym-yazykam-na-osnove-audiovizualnyh-tehnologiy>. – Заглавие с экрана.
7. Stempleski S. Video in Second Language Teaching: Using, Selecting, and Producing Video for the Classroom / S. Stempleski, P. Arcario // Teachers of English to Speakers of Other Languages, Inc., 1992. – 183 p.

А.М. ГУБИНА, А.П. МАРТЫНЮК. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АУДИОВИЗУАЛЬНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В НЕЯЗЫКОВЫХ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Резюме. Обучение иностранному языку студентов технического вуза с использованием видеоматериалов – лучший способ представить язык естественно и погрузить будущих инженеров в

оригинальную языковую среду. Одновременная трансляция звука и изображения способствует развитию навыков и умений воспринимать на слух и стимулирует дальнейшую речь студентов. Ввиду ограниченности недельных часов, рассматриваем необходимость сочетания аудиторной и самостоятельной работы студентов с видеоматериалом.

Ключевые слова: видеоматериалы, учебный процесс, студенты технических специальностей, иноязычная подготовка, самостоятельная работа студентов.

A.M. HUBINA, A.H. MARTYNIUK. AUDIOVISUAL LEARNING OF A FOREIGN LANGUAGE IN TECHNICAL UNIVERSITIES

The summary. The need to train highly qualified specialists, who would meet all modern requirements, makes us look for innovative approaches to the foreign language teaching. A limited number of classroom hours for the foreign language learning in technical universities and lack of opportunity to communicate with native speakers are the main problems of training. Thus, there is a need to use modern technology, namely video materials to practice the foreign language that will allow a deeper dive into the foreign language environment and improve communication skills. The purpose of this article is to show the possibility of using video materials to teach foreign language in the technical universities as a means of quality training of future specialists. Training using videos is the best way to present foreign language in its natural and familiar environment. The use of video in the classes is appropriate when there is a necessity of the presentation of the material in a real context. Different videos, specifically designed for learning (video courses), fragments of authentic films and videos developed by teachers or students of technical specialties can be offered to students.

In our opinion, it is necessary to select videos for the classroom and for independent work of students. The engineering students according to their psychological characteristics are more willing to achieve success in the independent work in contrast to the collective. The use of audio-visual materials for foreign language teaching of engineering students is an important element in training of a highly skilled professional.

Key words: video materials, learning process, students of technical specialties, foreign language training, independent work of students.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. І.С. Войтович.

Одержано редакцією 04.04.2016 р.

УДК: 378.091.279.7: 81'243'34

І.В. ПЕРІШКО

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ ФОНЕТИЧНИХ НАВИЧОК УСНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Резюме. Стаття присвячена проблемі контролю навичок усного іноземного мовлення. У ній розглядаються критерії оцінки рівня сформованості фонетичних навичок усного мовлення студентів, що вивчають іноземну мову.

Ключові слова: фонетичні навички, критерії оцінювання, усне мовлення, контроль, практична фонетика.

Постановка проблеми. Комунікативний підхід у навчанні іноземних мов займає в даний час лідируючу позицію в методиці. Так з'явилося поняття комунікативної фонетики, в процесі вивчення якої студенти не тільки опановують правилами та фонетичними моделями, але в першу чергу знайомляться з цілями, які можна досягти під час реалізації того чи іншого правила, а також задовольняють свої реальні та потенційні комунікативні потреби, використовуючи ту чи іншу модель.

Проте багато викладачів практичної фонетики продовжують вважати основними об'єктами навчання фонетичні знання. У заняття з практичної фонетики на першому курсі включаються вправи з транскрибування, інтонування та графічного зображення інтонації з використанням тонограм, що також є об'єктом контролю всіх підсумкових залікових робіт з практичної фонетики. Особливі труднощі виникають у викладачів з практичної фонетики в зв'язку з необхідністю оцінювати фонетичний аспект усного мовлення студента, оскільки не існує єдиних критеріїв оцінювання рівня сформованості фонетичних навичок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для досягнення цілей комунікації, яка зумовлюється навичками розуміння вимови співрозмовника, його комунікативного наміру, вираженого за допомогою просодичних засобів, а також навичками інтонаційного оформлення свого висловлювання адекватно власній інтенції, у студентів факультету іноземної філології на заняттях з практичної фонетики необхідно формувати саме ці навички. Цьому сприяє моделювання ситуацій, які занурюють студента в умови, близькі до реального спілкування, і вимагають від нього актуалізації навичок з вимови й інтонації, що сприяють досягненню різних цілей комунікації. Подібні вправи містяться в посібнику з практичної фонетики Б. Бредфорд [6], а також у навчальному посібнику О. Карневської та ін. [2], у фонетичному курсі «New Headway» [5].

© І.В. Перішко, 2016